

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

State of Israel
Ministry of Education

מדינת ישראל
משרד החינוך

دولة إسرائيل
وزارة التربية والتعليم

הוועד הישראלי לאונסקו
Israel National Commission for UNESCO
اللجنة الاسرائيلية اليونسكو

המלצה בנושא נופים אורבניים-היסטוריים כולל מילון מונחים והגדרות

Recommendation on the Historic Urban Landscape including a glossary of definitions

ההמלצה אושרה על ידי הוועידה הכללית ה-36 של אונסקו
ב-10 בנובמבר 2011

עדכון תרגום | יוני 2017

מטעם הוועד הישראלי לאונסקו במשרד החינוך ומינהל שימור ברשות העתיקות

Preamble

The General Conference,

הקדמה

הוועידה הכללית,

Considering that historic urban areas are among the most abundant and diverse manifestations of our common cultural heritage, shaped by generations and constituting a key testimony to humankind's endeavours and aspirations through space and time,

Also considering that urban heritage is for humanity a social, cultural and economic asset, defined by an historic layering of values that have been produced by successive and existing cultures and an accumulation of traditions and experiences, recognized as such in their diversity,

Further considering that urbanization is proceeding on an unprecedented scale in the history of humankind, and that throughout the world this is driving socio-economic change and growth, which should be harnessed at the local, national, regional and international levels,

Recognizing, the dynamic nature of living cities,

Noting, however, that rapid and frequently uncontrolled development is transforming urban areas and their settings, which may cause fragmentation and deterioration to urban heritage with deep impacts on community values, throughout the world,

Considering, therefore, that in order to support the protection of natural and cultural heritage, emphasis needs to be put on the integration of historic urban area conservation, management and planning strategies into local development processes and urban planning, such as, contemporary architecture and infrastructure development, for which the application of a landscape approach would help maintain urban identity,

Also considering that the principle of sustainable development provides for the preservation of existing resources, the active protection of urban heritage and its sustainable management is a condition sine qua non of development,

Recalling that a corpus of UNESCO standard-setting documents, including conventions, recommendations and charters (1) exists on the subject of the conservation of historic areas, all of which remain valid,

Also noting, however, that under processes of demographic shifts, global market liberalization and decentralization, as well as mass tourism, market exploitation of heritage, and climate change, conditions have changed and cities are subject to development pressures and challenges not present at the time of adoption of the most recent UNESCO recommendation on historic areas in 1976 (Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas),

בהתחשב בכך שאזורים אורבניים היסטוריים^[א] הם בין התופעות העשירות והמגוונות ביותר של מורשת התרבות המשותפת שלנו שעוצבה לאורך הדורות, והם עדות חשובה לפעילות אנושית ולשאיפותיה במרחב ובזמן,

בהתחשב גם בכך שמורשת אורבנית היא נכס חברתי, תרבותי וכלכלי לאנושות, המוגדר באמצעות שכבות היסטוריות של ערכים שנוצרו על ידי רצף תרבותי, ועל ידי אוסף של מסורות וחוויות, המוכרות כאלו בזכות המגוון שלהן,

יתר על כן, בהתחשב בכך שתהליכי עיור מתפתחים בקנה מידה חסר תקדים בהיסטוריה האנושית, וכי יש בכך להניע צמיחה ושינוי חברתי-כלכלי ברחבי העולם, ולרתום אותם לתהליכים ברמה המקומית, הארצית, האזורית, והבינלאומית,

מתוך הכרה באופי הדינמי של ערים,

עם זאת, ראוי לציין כי התפתחות מהירה ולא מבוקרת משנה לעתים קרובות אזורים אורבניים ואת סביבתם, ועלולה לגרום לקיטוע המורשת האורבנית ולהידרדרותה. התפתחות כזו עלולה לגרום להשפעות עמוקות על ערכי קהילה, בכל רחבי העולם,

בהתחשב אפוא בכך, שכדי לסייע בהגנה על מורשת טבעית ועל מורשת התרבות, חשוב להדגיש את השילוב של שימור אזורים אורבניים היסטוריים, של אסטרטגיות ניהול תכנון בתהליכי פיתוח מקומיים ובתכנון אורבני, כגון אדריכלות עכשווית ופיתוח תשתיות, שבהם יישום של גישה נופית יעזור לשמר את הזהות האורבנית,

בהתחשב גם בכך שהעיקרון של פיתוח בר קיימא הנותן מענה לשימור משאבים קיימים, להגנה פעילה על מורשת אורבנית, ולניהול בר קיימא שלה, הוא תנאי הכרחי לפיתוח,

בהינתן כי בנושא שימור אזורים היסטוריים יש אסופה של מסמכים הקובעים סטנדרטים, לרבות מוסכמות, המלצות ואמנות⁽¹⁾, שכולם עדיין תקפים,

נציין גם כי בתהליכים של שינויים דמוגרפיים, ליברליזציה של השוק הגלובלי וביזור, וכן תיירות המונית, ניצול המורשת על ידי כוחות שוק, ושינויי אקלים, השתנו התנאים וערים נתונות ללחצי פיתוח ולאתגרים בעוצמות ובממדים שלא ניכרו בזמן אימוץ המלצת אונסקו על אזורים היסטוריים משנת 1976 (המלצה הנוגעת לשמירה ולתפקיד העכשווי של אזורים היסטוריים),

[א] המילה Urban מובאת במסמך זה בתעתיק העברי שלה. מילה זו מכילה משמעויות נרחבות יותר מהתרגום המילולי לעיר ולעירוניות.

Further noting the evolution of the concepts of culture and heritage and of the approaches to their management, through the combined action of local initiatives and international meetings⁽²⁾, which have been useful in guiding policies and practices worldwide,

Desiring to supplement and extend the application of the standards and principles laid down in existing international instruments,

Having before it proposals concerning the historic urban landscape as an approach to urban heritage conservation, which appear on the agenda of the 36th session of the General Conference as item 8.1,

Having decided at its 35th session that this issue should be addressed by means of a recommendation to Member States,

1. *Adopts*, this 10th day of November 2011, the present Recommendation on the Historic Urban Landscape;
2. *Recommends* that Member States adopt the appropriate legislative institutional framework and measures, with a view to applying the principles and norms set out in this Recommendation in the territories under their jurisdiction; *Also recommends* that Member States bring this Recommendation to the attention of the local, national and regional authorities, and of institutions, services or bodies and associations concerned with the safeguarding, conservation and management of historic urban areas and their wider geographical settings.

נוסף לזאת, יש לציין את ההתפתחות של מושגי התרבות והמורשת, ושל גישות לניהולן, באמצעות פעולה משולבת של יוזמות מקומיות ומפגשים בין-לאומיים⁽²⁾ שהיו יעילים בהנחלת מדיניות ונהלים ברחבי העולם,

מתוך רצון להוסיף ולהרחיב את החלתם של סטנדרטים ועקרונות שפורטו ושנקבעו במסמכים בין-לאומיים קיימים,

כאשר לנגד עיניה^[א] הצעות לעניין הנוף האורבני-היסטורי כגישה לשימור מורשת אורבנית, המופיעות על סדר היום של הפגישה ה-36 של הוועידה הכללית כסעיף 8.1,

לאחר שהחליטה בישיבתה ה-35 שנושא זה יוגש כהמלצה^[א] למדינות החברות^[ג],

1. מאמצת ביום זה ה-10 בחודש נובמבר שנת 2011 את ההמלצה הנוכחית בנושא נופים אורבניים-היסטוריים;
2. ממליצה שהמדינות החברות יאמצו את מסגרת החקיקה המוסדית ואת האמצעים המתאימים, בכוונה ליישם עקרונות ונורמות שנקבעו בהמלצה זו בשטחים שבתחום השיפוט שלהן;
3. כמו כן, ממליצה הוועידה הכללית למדינות החברות להביא המלצה זו לתשומת לבן של הרשויות המקומיות, האזוריות והלאומיות, ושל מוסדות, שירותים, גופים ואיגודים העוסקים בשמירה על אזורים אורבניים-היסטוריים ועל סביבתם הגאוגרפית הרחבה.

Introduction

מבוא

1. Our time is witness to the largest human migration in history. More than half of the world's population now lives in urban areas. Urban areas are increasingly important as engines of growth and as centres of innovation and creativity; they provide opportunities for employment and education and respond to people's evolving needs and aspirations.
2. Rapid and uncontrolled urbanization, however, may frequently result in social and spatial fragmentation and in a drastic deterioration of the quality of the urban environment and of the surrounding rural areas. Notably, this may be due to excessive building density, standardized and monotonous buildings, loss of public space and amenities, inadequate infrastructure, debilitating poverty, social isolation, and an increasing risk of climate-related disasters.
3. Urban heritage, including its tangible and intangible components, constitutes a key resource in enhancing the liveability of urban areas, and fosters economic development and social cohesion in a changing global environment. As the future of humanity hinges on the effective planning and management of resources, conservation has become a strategy to achieve a balance between urban growth and quality of life on a sustainable basis.

1. תקופתנו מתאפיינת בהגירה אנושית, הגדולה בהיסטוריה. יותר ממחצית האנושות חיה כיום בערים. חשיבותם של אזורים אורבניים כמנועי צמיחה וכמרכזי חדשנות ויצירתיות הולכת וגוברת. אזורים אלה מספקים הזדמנויות לתעסוקה ולחינוך, ומענה למימוש צרכים ושאיפות אישיות מתפתחות.

2. עם זאת, עיור מהיר ובלתי מבוקר עלול, לעתים קרובות, להביא לפיצול חברתי ומרחבי ולהידרדרות חריפה באיכות של המרחב האורבני ובאיכות של אזורים כפריים ושל סביבתם. הסיבות לכך הן צפיפות יתר בבנייה, בניינים סטנדרטיים וחד-גוניים, אובדן מרחבים ציבוריים, תשתיות בלתי הולמות, עוני מחריד, בידוד חברתי וסיכון הולך וגובר לאסונות אקלימיים.

3. מורשת אורבנית, על מרכיביה המוחשיים והלא-מוחשיים, היא משאב חשוב בשיפור איכות החיים באזורים אורבניים. מורשת זו תומכת ביצרנות כלכלית ובלכידות חברתית בסביבה גלובלית משתנה. מאחר שעתיד האנושות תלוי בתכנון אפקטיבי ובניהול של המשאבים, השימור הופך אסטרטגיה להשגת איזון על בסיס בר קיימא בין צמיחה לאיכות החיים האורבנית.

[א] של הוועידה הכללית של אונסקו

[ג] Recommendation on the Historic Urban Landscape, <http://whc.unesco.org/en/activities/638>

[ד] המדינות החברות באונסקו, <http://en.unesco.org/countries/member-states>

4. In the course of the past half century, urban heritage conservation has emerged as an important sector of public policy worldwide. It is a response to the need to preserve shared values and to benefit from the legacy of history. However, the shift from an emphasis on architectural monuments primarily towards a broader recognition of the importance of the social, cultural and economic processes in the conservation of urban values should be matched by a drive to adapt the existing policies and to create new tools to address this vision.
5. This Recommendation addresses the need to better integrate and frame urban heritage conservation strategies within the larger goals of overall sustainable development, in order to support public and private actions aimed at preserving and enhancing the quality of the human environment. It suggests a landscape approach for identifying, conserving and managing historic areas within their broader urban contexts, by considering the interrelationships of their physical forms, their spatial organization and connection, their natural features and settings, and their social, cultural and economic values.
6. This approach addresses the policy, governance and management concerns involving a variety of stakeholders, including local, national, regional, international, public and private actors in the urban development process.
7. This Recommendation builds upon the four previous UNESCO recommendations concerning heritage preservation, and recognizes the importance and the validity of their concepts and principles in the history and practice of conservation. In addition, modern conservation conventions and charters address the many dimensions of cultural and natural heritage, and constitute the foundations of this Recommendation.
4. במהלך מחצית המאה האחרונה, שימור המורשת האורבנית התפתח כתחום חשוב בעיצוב מדיניות ציבורית ברחבי העולם. התפתחות זו באה כתגובה לצורך לשמר ערכים משותפים ולהפיק תועלת מהמורשת ההיסטורית. עם זאת, המעבר ממתן דגש בעיקר על מונומנטים אדריכליים אל הכרה רחבה יותר בחשיבותם של תהליכים חברתיים, כלכליים ותרבותיים בשימור ערכים אורבניים, צריך להיות מותאם למדיניות קיימת וצריך לייצר כלים חדשים בהתייחס לחזון זה.
5. המלצה זו מתייחסת לצורך בהגדרת אסטרטגיות לשימור מורשת אורבנית ובשילוב שלהן במטרות רחבות יותר של פיתוח כולל ובר קיימא, כדי לתמוך בפעולות ציבוריות ופרטיות שמטרתן שימור ושיפור איכות הסביבה האנושית. ההמלצה מציעה גישה נופית לזיהוי, לשימור ולניהול אזורים היסטוריים בהקשרים אורבניים רחבים, בהתחשב בקשרי הגומלין בין תצורותיהם הפיזיות - הארגון שלהם במרחב והקשר ביניהם - לתכונותיהם הטבעיות ולסביבתם, וכן לערכים החברתיים, התרבותיים והכלכליים שלהם.
6. גישה זו עוסקת במדיניות, בממשל ובניהול, המערבים מגוון של בעלי עניין בתהליך הפיתוח האורבני, בהם בעלי עניין מקומיים, לאומיים, בין-לאומיים, ציבוריים ופרטיים.
7. המלצה זו מבוססת על ארבע המלצות קודמות של אונסקו שעוסקות בשימור מורשת, ומכירה בחשיבות ובתקפות של המושגים והעקרונות שהונחו בהן, בהיסטוריה ובפרקטיקה של העיסוק בשימור. נוסף על כך, מסמכי מדיניות ואמנות שימור מודרניים עוסקים בממדיה הרבים של מורשת התרבות והטבע, ומניחים את הבסיס להמלצה זו.

I. Definition

1. הגדרה

8. The historic urban landscape is the urban area understood as the result of a historic layering of cultural and natural values and attributes, extending beyond the notion of "historic centre" or "ensemble" to include the broader urban context and its geographical setting.
9. This wider context includes notably the site's topography, geomorphology, hydrology and natural features, its built environment, both historic and contemporary, its infrastructures above and below ground, its open spaces and gardens, its land use patterns and spatial organization, perceptions and visual relationships, as well as all other elements of the urban structure. It also includes social and cultural practices and values, economic processes and the intangible dimensions of heritage as related to diversity and identity.
8. הנוף האורבני-היסטורי הוא אזור אורבני שנוצר מריבוד תכונות, ערכי תרבות וערכי טבע במהלך ההיסטוריה. הנוף האורבני-היסטורי מרחיב את המושג "מרכז היסטורי" או "מכלול", והוא כולל הקשרים אורבניים רחבים ואת סביבתם הגיאוגרפית.
9. הקשרים רחבים אלו כוללים בעיקר את הטופוגרפיה של האתר, את הגאומורפולוגיה שלו, את ההידרולוגיה ואת תכונותיו הטבעיות, וכן את סביבתו הבנויה ההיסטורית וזו העכשווית גם יחד, את התשתיות מעל לפני הקרקע ומתחתיה, את השטחים הפתוחים ואת הגנים, את דפוס שימושי הקרקע שלו ואת הארגון המרחבי, תפיסות ויחסים חזותיים, ואת כל המרכיבים הנוספים של המבנה האורבני. אלו כוללים גם מיומנויות חברתיות ותרבותיות, ערכים, תהליכים כלכליים וממדים לא-מוחשיים של מורשת, הקשורים למגוון ולזהות.

10. This definition provides the basis for a comprehensive and integrated approach for the identification, assessment, conservation and management of historic urban landscapes within an overall sustainable development framework.
11. The historic urban landscape approach is aimed at preserving the quality of the human environment, enhancing the productive and sustainable use of urban spaces, while recognizing their dynamic character, and promoting social and functional diversity. It integrates the goals of urban heritage conservation and those of social and economic development. It is rooted in a balanced and sustainable relationship between the urban and natural environment, between the needs of present and future generations and the legacy from the past.
12. The historic urban landscape approach considers cultural diversity and creativity as key assets for human, social and economic development, and provides tools to manage physical and social transformations and to ensure that contemporary interventions are harmoniously integrated with heritage in a historic setting and take into account regional contexts.
13. The historic urban landscape approach learns from the traditions and perceptions of local communities, while respecting the values of the national and international communities.
10. הגדרה זו היא הבסיס לגישה כוללת ומשולבת לזיהוי, להערכה, לשימור ולניהול נופים אורבניים-היסטוריים, במערכת כוללת של פיתוח בר קיימא.
11. תפיסת הנוף האורבני-היסטורי שמה לה למטרה לשמר את איכות הסביבה האנושית, לשפר את השימוש היצרני ובר הקיימא של מרחבים אורבניים, תוך הכרה באופי הדינמי שלהם, ולקדם את המגוון החברתי והתפקודי שלהם. הגישה משלבת את המטרות של שימור המורשת האורבנית עם מטרות הפיתוח החברתי והכלכלי. היא נטועה ביחסים מאוזנים ובני קיימא בין הסביבה האורבנית לסביבה הטבעית, ובין הצרכים של דור ההווה ודור העתיד בשילוב הירושה מהעבר.
12. תפיסת הנוף האורבני-היסטורי רואה בגיוון תרבותי וביצירתיות נכס חשוב לפיתוח אנושי, חברתי וכלכלי, ומספקת כלים לניהול שינויים פיזיים וחברתיים, כדי להבטיח שהתערבויות עכשוויות יהיו משולבות בהרמוניה עם המורשת בסביבה היסטורית ויבאו בחשבון הקשרים אזוריים.
13. תפיסת הנוף האורבני-היסטורי לומדת ממסורות ומתפיסות של קהילות מקומיות תוך כיבוד ערכים של קהילות לאומיות ובין-לאומיות.

II. Challenges and opportunities for the historic urban landscape

2. אתגרים והזדמנויות לנוף האורבני-היסטורי

14. The existing UNESCO recommendations recognize the important role of historic areas in modern societies. These recommendations also identify a number of specific threats to the conservation of historic urban areas, and provide general principles, policies and guidelines to meet such challenges.
15. The historic urban landscape approach reflects the fact that both the discipline and practice of urban heritage conservation have evolved significantly in recent decades, enabling policy-makers and managers to deal more effectively with new challenges and opportunities. The historic urban landscape approach supports communities in their quest for development and adaptation, while retaining the characteristics and values linked to their history and collective memory, and to the environment.
16. In the past decades, owing to the sharp increase in the world's urban population, the scale and speed of development, and the changing economy, urban settlements and their historic areas have become centres and drivers of economic growth in many regions of the world, and have taken on a new role in cultural and social life. As a result, they have also come under a large array of new pressures, including:
14. המלצות קיימות של אונסקו מכירות ומוקירות את תפקידם החשוב של אזורים היסטוריים בחברות מודרניות. ההמלצות גם מזהות איזורים ייחודיים על שימור אזורים היסטוריים, ומספקות עקרונות כלליים, מדיניות וקווים מנחים להתמודדות עם אתגרים אלה.
15. תפיסת הנוף האורבני-היסטורי משקפת את העובדה שתחום הדעת בשימור מורשת אורבנית והפרקטיקה בשימור התפתחו מאוד בעשורים האחרונים. הגישה מאפשרת לקובעי מדיניות להתמודד ביעילות רבה יותר עם אתגרים ועם הזדמנויות חדשות. תפיסת הנוף האורבני-היסטורי תומכת במאמצים של קהילות לפיתוח ובה בעת מסייעת בשמירה על מאפיינים ועל ערכים הקשורים להיסטוריה, לזיכרון הקיבוצי שלהן ולסביבה.
16. לאור הגידול החד באוכלוסייה העירונית בעולם בעשורים האחרונים, קנה המידה והקצב של הפיתוח, והכלכלה המשתנה, היישובים האורבניים והחלקים ההיסטוריים שלהם הפכו למרכזי צמיחה כלכלית ולגורם מניע באזורים רבים בעולם. הם קיבלו על עצמם תפקיד חדש בעיצוב חיי התרבות והחברה. כתוצאה מכך נחשפו חלקים אלה למערך לחצים חדש, הכולל:

Urbanization and globalization

Urban growth is transforming the essence of many historic urban areas. Global processes have a deep impact on the values attributed by communities to urban areas and their settings, and on the perceptions and realities of their inhabitants and users. On the one hand, urbanization provides economic, social and cultural opportunities that can enhance the quality of life and traditional character of urban areas; on the other hand, the unmanaged changes in urban density and growth can undermine the sense of place, the integrity of the urban fabric, and the identity of communities. Some historic urban areas are losing their functionality, traditional role and populations. The historic urban landscape approach may assist in managing and mitigating such impacts.

Development

18. Many economic processes offer ways and means to alleviate urban poverty and to promote social and human development. The greater availability of innovations, such as information technology and sustainable planning, design and building practices, can improve urban areas, thus enhancing the quality of life. When properly managed through the historic urban landscape approach, new functions, such as services and tourism, are important economic initiatives that can contribute to the well-being of the communities and to the conservation of historic urban areas and their cultural heritage while ensuring economic and social diversity and the residential function. Failing to capture these opportunities leads to unsustainable and unviable cities, just as implementing them in an inadequate and inappropriate manner results in the destruction of heritage assets and irreplaceable losses for future generations.

Environment

19. Human settlements have constantly adapted to climatic and environmental changes, including those resulting from disasters. However, the intensity and speed of present changes are challenging our complex urban environments. Concern for the environment, in particular for water and energy consumption, calls for approaches and new models for urban living, based on ecologically sensitive policies and practices aimed at strengthening sustainability and the quality of urban life. Many of these initiatives, however, should integrate natural and cultural heritage as resources for sustainable development.

20. Changes to historic urban areas can also result from sudden disasters and armed conflicts. These may be short lived but can have lasting effects. The historic urban landscape approach may assist in managing and mitigating such impacts.

עיר וגלובליזציה

17. צמיחה אורבנית מהירה משנה את מהותם של אזורים אורבניים היסטוריים רבים. לתהליכים גלובליים השפעה עמוקה על הערכים שקהילות מייחסות לאזורים אורבניים ולסביבתם, וכן על התפיסות והמציאות של תושביהם ושל משתמשים אחרים. מצד אחד, עיר (אורבניזציה) מספק הזדמנויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות היכולות לשפר את איכות החיים ואת אופיים המסורתי של אזורים אורבניים. מצד שני, שינויים בצפיפות ובצמיחה אורבנית שאינם מנוהלים היטב יכולים לערער את תחושת המקום, את שלמות הרקמה האורבנית ואת זהותן של קהילות. חלק מהאזורים האורבניים ההיסטוריים מאבדים את התפקודיות, את התפקיד המסורתי שלהם ואת האוכלוסייה שלהם. תפיסת הנוף האורבני היסטורי עשויה לסייע בניהול אזורים אלה ולמתן השפעות אלה.

פיתוח

18. תהליכים כלכליים רבים מציעים דרכים ואמצעים להקל על העוני האורבני ולקדם פיתוח חברתי ואנושי. זמינותם הרבה של חידושים, דוגמת טכנולוגיות מידע ותכנון בר קיימא, עיצוב ושיטות בנייה, יכולים להביא לשיפור של אזורים אורבניים ולהעלאת רמת איכות החיים בהם. ניהול כהלכה - באמצעות תפיסת הנוף האורבני היסטורי - מבטיח כי שימושים חדשים, כמו שירותים ותיירות, הם יוזמות כלכליות שיכולות לתרום לרווחתן של הקהילות ולשימורם של אזורים אורבניים היסטוריים על מורשת התרבות שלהם, ובו בזמן להבטיח גיוון כלכלי וחברתי ושימוש למגורים. כישלון בתפיסת הזדמנויות שכאלה מוביל לערים שאינן בנות קיימא, ומחוסרות חיות, בדיוק כפי שיישומם באופן לקוי ובלתי ראוי יוביל להרס של משאב נכסי מורשת ואובדן שאין לו תחליף עבור הדורות הבאים.

סביבה

19. התיישבויות האדם התאימו את עצמן לשינויים אקלימיים וסביבתיים, לרבות אלה הנובעים מאסונות. עם זאת, עוצמתם ומהירותם של השינויים בימינו מאתגרים את הסביבות האורבניות המורכבות שלנו. דאגה לסביבה, ובמיוחד לצריכת מים ואנרגיה, קוראת לתפיסות ולמודלים חדשים לחיים אורבניים, בהתבסס על מדיניות רגישה מבחינה אקולוגית ושימוש בשיטות שמטרתן לחזק את הקיימות ולשפר את איכות החיים האורבניים. על רבות מיוזמות אלה לשלב את משאבי מורשת הטבע ומורשת התרבות בפיתוח בר קיימא.

20. שינויים באזורים אורבניים היסטוריים יכולים לנבוע גם מאסונות פתאומיים ומעומות מזוין. אלה עשויים להיות קצרי מועד, אבל עלולות להיות להם השפעות ארוכות טווח. תפיסת הנוף האורבני היסטורי יכולה לסייע בניהול השפעות אלו ובמיתון שלהן.

21. Modern urban conservation policies, as reflected in existing international recommendations and charters, have set the stage for the preservation of historic urban areas. However, present and future challenges require the definition and implementation of a new generation of public policies identifying and protecting the historic layering and balance of cultural and natural values in urban environments.
22. Conservation of the urban heritage should be integrated into general policy planning and practices and those related to the broader urban context. Policies should provide mechanisms for balancing conservation and sustainability in the short and long terms. Special emphasis should be placed on the harmonious, integration of contemporary interventions into the historic urban fabric. In particular, the responsibilities of the different stakeholders are the following:
- Member States should integrate urban heritage conservation strategies into national development policies and agendas according to the historic urban landscape approach. Within this framework, local authorities should prepare urban development plans taking into account the area's values, including the landscape and other heritage values, and features associated therewith;
 - Public and private stakeholders should cooperate, inter alia, through partnerships to ensure the successful application of the historic urban landscape approach;
 - International organizations dealing with sustainable development processes should integrate the historic urban landscape approach into their strategies, plans and operations;
 - National and international non-governmental organizations should participate in developing and disseminating tools and best practices for the implementation of the historic urban landscape approach.
23. All levels of government – local, regional, national/federal, – aware of their responsibility – should contribute to the definition, elaboration, implementation and assessment of urban heritage conservation policies. These policies should be based on a participatory approach by all stakeholders and coordinated from both the institutional and sectorial viewpoints.
21. מדיניות מודרנית בנושא שימור אורבני, כפי שהיא משתקפת בהמלצות ובאמנות בין־לאומיות, הכשירה את הקרקע לשימור אזורים אורבניים היסטוריים. עם זאת, אתגרי ההווה והעתיד דורשים הגדרה ויישום של מדיניות ציבורית חדשה, המזהה את השכבות ההיסטוריות ומספקת איזון והגנה על ערכים תרבותיים וטבעיים בסביבה אורבנית.
22. שימור של מורשת אורבנית צריך להיות משולב במדיניות תכנון כללית, בהקשר אורבני רחב, ובנהלים. על המדיניות לספק מנגנונים לאיזון השימור והקיימות בטווח הקצר והארוך. דגש מיוחד צריך להיות מושם על שילוב הרמוני של התערבויות עכשוויות במרקם האורבני-ההיסטורי. בפרט, האחראיות של בעלי העניין השונים היא כדלקמן:
- על המדינות החברות לשלב אסטרטגיות לשימור מורשת אורבנית בסדר היום שלהן ובמדיניות הפיתוח הלאומית בהתאם לתפיסת הנוף האורבני-ההיסטורי. במסגרת זו, על הרשויות המקומיות להכין תכניות פיתוח אורבניות בהתחשב בערכים האזוריים, כולל הנוף וערכי מורשת אחרים, ומאפיינים נלווים;
 - על בעלי עניין ציבוריים ופרטיים לשתף פעולה, בין היתר באמצעות שותפויות, כדי להבטיח יישום מוצלח של תפיסת הנוף האורבני-ההיסטורי;
 - על ארגונים בין־לאומיים, העוסקים בתהליכי פיתוח בר קיימא, לשלב את תפיסת הנוף האורבני-ההיסטורי באסטרטגיות שלהם, בתכניותיהם ובפעולותיהם;
 - על ארגונים לא־ממשלתיים הפועלים ברמה הלאומית והבין־לאומית להשתתף בפיתוח של כלים ושל שיטות עבודה מומלצות ובהפצתם לטובת יישום תפיסת הנוף האורבני-ההיסטורי.
23. על כל רמות הממשל - המקומי, האזורי, הארצי - המודעות לאחריותן - לתרום להגדרה, להרחבה, לפיתוח, ליישום ולהערכה של המדיניות לשימור המורשת האורבנית. מדיניות זו צריכה להיות מבוססת על גישה של השתתפות כל בעלי העניין ותיאום נקודות המבט המוסדית והמגזרית.

24. The approach based on the historic urban landscape implies the application of a range of traditional and innovative tools adapted to local contexts. Some of these tools, which need to be developed as part of the process involving the different stakeholders, might include:

- (a) **Civic engagement tools** should involve a diverse cross-section of stakeholders, and empower them to identify key values in their urban areas, develop visions that reflect their diversity, set goals, and agree on actions to safeguard their heritage and promote sustainable development. These tools, which constitute an integral part of urban governance dynamics, should facilitate intercultural dialogue by learning from communities about their histories, traditions, values, needs and aspirations, and by facilitating mediation and negotiation between groups with conflicting interests.
- (b) **Knowledge and planning tools** should help protect the integrity and authenticity of the attributes of urban heritage. They should also allow for the recognition of cultural significance and diversity, and provide for the monitoring and management of change to improve the quality of life and of urban space. These tools would include documentation and mapping of cultural and natural characteristics. Heritage, social and environmental impact assessments should be used to support and facilitate decision-making processes within a framework of sustainable development.
- (c) **Regulatory systems** should reflect local conditions, and may include legislative and regulatory measures aimed at the conservation and management of the tangible and intangible attributes of the urban heritage, including their social, environmental and cultural values. Traditional and customary systems should be recognized and reinforced as necessary.
- (d) **Financial tools** should be aimed at building capacities and supporting innovative income-generating development, rooted in tradition. In addition to government and global funds from international agencies, financial tools should be effectively employed to foster private investment at the local level. Micro-credit and other flexible financing to support local enterprise, as well as a variety of models of partnerships, are also central to making the historic urban landscape approach financially sustainable.

24. גישה המבוססת על הנוף האורבני-היסטורי מרמזת על יישום קשת רחבה של כלים מסורתיים וחדשניים, המותאמים להקשרים מקומיים. חלק מכלים אלה, שיפותחו על ידי בעלי העניין בתהליך משותף, עשויים לכלול:

- (א) **כלים למעורבות אזרחית**. אלו צריכים לערב מגוון רחב של בעלי עניין, ולהעצים אותם כדי לזהות ערכי מפתח באזורים האורבניים שלהם, לפתח חזון המשקף את המגוון שלהם, להגדיר מטרות, להסכים על פעולות לשמירה על מורשתם ולקדם פיתוח בר קיימא. על כלים אלה, שהם חלק בלתי נפרד מדינמיקה של שלטון מקומי, לסייע לקידום דו-שיח בין-תרבותי דרך למידה מקהילות על עברן, על מסורותיהן, על הערכים, על הצרכים ועל השאיפות שלהן, ודרך גישור ומשא ומתן בין קבוצות שלהן עניינים מנוגדים.
- (ב) **כלי ידע ותכנון**. כלים אלו צריכים לסייע בהגנה על השלמות ועל האותנטיות של התכונות והמאפיינים של המורשת האורבנית. עליהם לאפשר זיהוי של משמעות תרבותית ומגוון, ולדאוג לניטור ולניהול השינוי כדי לשפר את איכות החיים במרחב האורבני-היסטורי. כלים אלו יכללו תיעוד ומיפוי של מאפיינים תרבותיים וטבעיים. תסקירי השפעה על מורשת, על חברה ועל סביבה, ישמשו כדי לתמוך בקבלת החלטות ולאפשר אותן בתהליכים של פיתוח בר קיימא.
- (ג) **מערכות רגולציה**. אלה צריכות לשקף תנאים מקומיים והן עשויות לכלול צעדי חקיקה ורגולציה שמטרתם שימור וניהול של מאפיינים מוחשיים ולא-מוחשיים של המורשת האורבנית, ובכלל זה של ערכיה החברתיים, הסביבתיים והתרבותיים. יש להכיר במערכות מסורתיות ומקובלות ולחזק אותן במידת הצורך.
- (ד) **כלים פיננסיים**. אלו צריכים להיות מכוונים לבניית יכולות ולתמיכה בפיתוח חדשני מניב רווח, המושרש במסורת. נוסף על משאבים מהממשלה וקרנות גלובליות מסוכנויות בין-לאומיות, יש לעשות שימוש יעיל בכלים פיננסיים כדי לעודד השקעות פרטיות ברמה המקומית. כדי להפוך את תפיסת הנוף האורבני-היסטורי לאפשרית מבחינה כלכלית ומקיימת, חשוב ליצור מגוון אפשרויות של מימון גמיש שיינתנו ליוזמות מקומיות, וכן לאפשר ולקדם מגוון מודלים של שותפויות.

V. Capacity-building, research, information and communication

5. פיתוח יכולות מקצועיות, מחקרים, מידע ותקשורת

25. Capacity-building should involve the main stakeholders: communities, decision-makers, and professionals and managers, in order to foster understanding of the historic urban landscape approach and its implementation. Effective capacity-building hinges on an active collaboration of these main stakeholders, aimed at adapting the implementation of this Recommendation to regional contexts in order to define and refine the local strategies and objectives, action frameworks and resource mobilization schemes.
26. Research should target the complex layering of urban settlements, in order to identify values, understand their meaning for the communities, and present them to visitors in a comprehensive manner. Academic and university institutions and other centres of research should be encouraged to develop scientific research on aspects of the historic urban landscape approach, and cooperate at the local, national, regional and international level. It is essential to document the state of urban areas and their evolution, to facilitate the evaluation of proposals for change, and to improve protective and managerial skills and procedures.
27. Encourage the use of information and communication technology to document, understand and present the complex layering of urban areas and their constituent components. The collection and analysis of this data is an essential part of the knowledge of urban areas. To communicate with all sectors of society, it is particularly important to reach out to youth and all under-represented groups in order to encourage their participation.
25. מן הראוי שבבניית יכולות מקצועיות יהיו מעורבים בעלי העניין העיקריים: קהילות, מקבלי החלטות, אנשי מקצוע ומנהלים. כל אלה יטפחו את ההבנה של תפיסת הנוף האורבני-היסטורי ואת יישומה. בניית יכולת מקצועית המביאה לתוצאה רצויה מתבססת על פעולה הדדית נאותה בין בעלי העניין העיקריים ומטרתה להגדיר אסטרטגיות ויעדים, מסגרות פעולה ותכניות לגיוס משאבים, ברמה האזורית והמקומית.
26. מחקרים צריכים להתמקד בריבוד המורכב של יישובים אורבניים, כדי לזהות ערכים, להבין את משמעותם עבור הקהילות ולהציג אותם במלוא היקפם למבקרים. יש לעודד מוסדות אקדמיים, אוניברסיטאות ומרכזי מחקר אחרים לפתח מחקר מדעי על מגוון היבטים של תפיסת הנוף האורבני-היסטורי, ולשתף פעולה ברמה המקומית, הלאומית, האזורית והבינלאומית. חשוב מאוד לתעד את מצבם של האזורים האורבניים ואת התפתחותם, כדי לסייע לבדיקת הצעות שינוי, וכדי לשפר את ההגנה עליהם ואת הממשק הניהולי שלהם.
27. יש לעודד שימוש במידע ובטכנולוגיות תקשורת כדי לתעד את מורכבותם של אזורים אורבניים, להבין את ריבוי השכבות על מרכיביהן ולהציגן. האיסוף והניתוח של נתונים אלה חיוניים לצבירת הידע על אזורים אורבניים. יש לתקשר עם כל המגזרים בחברה; חשוב במיוחד להגיע אל בני נוער ואל קבוצות נוספות שאינן מיוצגות כראוי ולעודד את השתתפותן.

VI. International cooperation

6. שיתוף פעולה בין-לאומי

28. Member States and international governmental and non-governmental organizations should facilitate public understanding and involvement in the implementation of the historic urban landscape approach, by disseminating best practices and lessons learned from different parts of the world, in order to strengthen the network of knowledge-sharing and capacity-building.
29. Member States should promote multinational cooperation between local authorities.
30. International development and cooperation agencies of Member States, non-governmental organizations and foundations should be encouraged to develop methodologies which take into account the historic urban landscape approach and to harmonize them with their assistance programmes and projects pertaining to urban areas.
28. המדינות החברות וארגונים בין-לאומיים, ממשלתיים ולא-ממשלתיים, צריכים לאפשר הבנה ציבורית ומעורבות ביישום תפיסת הנוף האורבני-היסטורי. לשם כך עליהם לפרסם רבים את הניסיון ואת התובנות (best practices) שנלמדו בעולם, כדי לחזק את שיתוף הידע ובניית היכולות המקצועיות.
29. על המדינות החברות לקדם שיתוף פעולה רב-לאומי בין הרשויות המקומיות.
30. יש לעודד סוכנויות בין-לאומיות, מדינות חברות, ארגונים לא-ממשלתיים וקרנות לפתח מתודולוגיות המביאות בחשבון את תפיסת הנוף האורבני-היסטורי, ולשלב אותן בתכניות סיוע ובפרויקטים הנוגעים לאזורים אורבניים.

(1) In particular, the 1972 Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, the 2005 Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, the 1962 Recommendation concerning the Safeguarding of the Beauty and Character of Landscapes and Sites, the 1968 Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private Works, the 1972 Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage, the 1976 Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas, the 1964 ICOMOS International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (Venice Charter), the 1982 ICOMOS Historic Gardens (Florence Charter), and the 1987 ICOMOS Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter), the 2005 ICOMOS Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas, as well as the 2005 Vienna Memorandum on World Heritage and Contemporary Architecture – Managing the Historic Urban Landscape.

(2) In particular the 1982 World Conference on Cultural Policies in Mexico City, the 1994 Nara Meeting on Authenticity, the 1995 summit of the World Commission on Culture and Development, the 1996 HABITAT II Conference in Istanbul with ratification of Agenda 21, the 1998 UNESCO Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development in Stockholm, the 1998 joint World Bank-UNESCO Conference on Culture in Sustainable Development – Investing in Cultural and Natural Endowments, the 2005 International Conference on World Heritage and Contemporary Architecture in Vienna, the 2005 ICOMOS General Assembly on the Setting of Monuments and Sites in Xi'an, and the 2008 ICOMOS General Assembly on the Spirit of Place in Québec.

(1) במיוחד אמנת אונסקו משנת 1972 בנושא הגנה על מורשת התרבות והטבע העולמית, אמנת אונסקו משנת 2003 בנושא שמירה על המורשת התרבותית הלא־מוחשית, אמנת אונסקו משנת 2005 בנושא מגוון התרבות, המלצת אונסקו משנת 1962 בנושא שמירה על יופיים ואופיים של נופים ואתרים, המלצת אונסקו משנת 1968 בדבר שימור נכסי התרבות הנתונים בסכנה כתוצאה מעבודות ציבוריות או פרטיות, המלצת אונסקו משנת 1972 בדבר הגנה, ברמה הלאומית, על מורשת התרבות והטבע, המלצת אונסקו משנת 1976 בדבר שמירה על אזורים היסטוריים ותפקידם המודרני, אמנה בין־לאומית משנת 1964 של איקומוס לשימור ושיקום מונומנטים ואתרים (אמנת ונציה), אמנה בין־לאומית משנת 1982 של איקומוס בדבר גנים היסטוריים (אמנת פירנצה), ואמנת איקומוס משנת 1987 בדבר שימור ערים היסטוריות ואזורים אורבניים (אמנת ושינגטון), הצהרת שיאן, איקומוס 2005, בדבר שימור סביבתם של מבנים מורשת, אתרים ואזורים, וכן את תזכיר וינה משנת 2005 בדבר מורשת עולמית ואדריכלות עכשווית – ניהול הנוף האורבני־היסטורי.

(2) במיוחד הוועידה העולמית משנת 1982 בנושא קווי מדיניות תרבותיים במקסיקו סיטי, מפגש נארה משנת 1994 בנושא אותנטיות, פסגת 1995 של הוועדה העולמית לתרבות ופיתוח, כנס הביטאט 2 באיסטנבול עם אשור סדר היום 12, הכנס הבין־ממשלתי של אונסקו משנת 1998 בנושא קווי מדיניות תרבותיים לפיתוח שהתקיים בשטוקהולם, הכנס המשותף של הבנק העולמי ואונסקו משנת 1998 בנושא תרבות בפיתוח בר קיימא – השקעה במיזמי תרבות וטבע, הכנס הבין־לאומי משנת 2005 בנושא מורשת עולמית ואדריכלות מודרנית שהתקיים בווינה, האסיפה הכללית של איקומוס בשנת 2005 בשיאן בדבר שימור סביבתם של מבני מורשת, אתרים ואזורים, והאסיפה הכללית של איקומוס בשנת 2008 בנושא רוח המקום שהתקיימה בקוויבק.

APPENDIX

Glossary of definitions

נספח

מילון מונחים

Historic area/city

(from the 1976 Recommendation)

"Historic and architectural (including vernacular) areas" shall be taken to mean any groups of buildings, structures and open spaces including archaeological and palaeontological sites, constituting human settlements in an urban or rural environment, the cohesion and value of which, from the archaeological, architectural, prehistoric, historic, aesthetic or sociocultural point of view are recognized. Among these "areas", which are very varied in nature, it is possible to distinguish the following in particular: prehistoric sites, historic towns, old urban quarters, villages and hamlets as well as homogeneous monumental groups, it being understood that the latter should as a rule be carefully preserved unchanged.

Historic urban area

(from the ICOMOS Washington Charter)

Historic urban areas, large and small, include cities, towns and historic centres or quarters, together with their natural and man-made environments. Beyond their role as historical documents, these areas embody the values of traditional urban cultures.

Urban heritage

(from European Union research report N° 16 (2004), Sustainable development of Urban historical areas through and active Integration within Towns – SUIT)

Urban heritage comprises three main categories:

Monumental heritage of exceptional cultural value;
Non-exceptional heritage elements but present in a coherent way with a relative abundance;

New urban elements to be considered (for instance):

The urban built form;

The open space: streets, public open spaces;

Urban infrastructures: material networks and equipments.

Urban conservation

Urban conservation is not limited to the preservation of single buildings. It views architecture as but one element of the overall urban setting, making it a complex and multifaceted discipline. By definition, then, urban conservation lies at the very heart of urban planning.

אזור היסטורי / עיר היסטורית

(מתוך המלצות 1976)⁴

"אזורים היסטוריים ואדריכליים (כולל ורנקולריים)" פירושים קבוצות בניינים, מבנים, מרחבים פתוחים, כולל אתרים ארכיאולוגיים ופלאונטולוגיים שהם התיישבות אנושית בסביבה אורבנית או בסביבה כפרית, המוכרים מתוקף לכידותם וערכם מההיבטים: הארכיאולוגי, האדריכלי, הפרהיסטורי, ההיסטורי, האסתטי או החברתי-תרבותי. בין אזורים אלה, המגוונים מאוד מטבעם, ניתן להבחין במיוחד באתרים פרהיסטוריים, בערים היסטוריות, ברבעים אורבניים עתיקים וביישובים כפריים וכן בקבוצות-מונומנטליות הומוגניות, שאותן יש כמובן לשמור בקפידה, ללא שינוי.

אזור אורבני-היסטורי

(מתוך אמנת וושינגטון, איקומוס)⁵

אזורים אורבניים-היסטוריים, גדולים וקטנים, ובהם ערים, עיירות, מרכזים היסטוריים או רבעים, עם סביבתם הטבעית וזו שהיא מעשה ידי אדם. מעבר לתפקידם כמסמכים היסטוריים, מגלמים אזורים אלה את הערכים של תרבויות אורבניות מסורתיות.

מורשת אורבנית

(מתוך דוח מחקר מס' 16 (2004) של האיחוד האירופי בנושא פיתוח בר-קיימא של אזורים היסטוריים)⁶

מורשת אורבנית כוללת שלוש קטגוריות עיקריות:

מורשת מונומנטלית בעלת ערך תרבותי מיוחד במינו;

מרכיבים של מורשת שאינם יוצאי דופן אך שכיחים;

מרכיבים אורבניים חדשים שיש להביאם בחשבון (לדוגמה):

תבנית הבנייה האורבנית;

המרחב הפתוח: רחובות, שטחים ציבוריים פתוחים;

תשתיות אורבניות.

שימור אורבני

שימור אורבני אינו מוגבל לשימור של בניין בודד. שימור אורבני רואה באדריכלות גורם אחד מכלל מרכיבי הסביבה האורבנית, הוא מציג תחום ידע מורכב ורב פנים [רבדים]. לפיכך, שימור אורבני בהגדרתו מצוי בלב של מעשה התכנון האורבני.

4 UNESCO 1976. Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas (Nairobi 1976).

5 ICOMOS 1987. Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter 1987).

6 European Union research report N° 16 (2004).

Sustainable development of Urban historical areas through and active Integration within Towns - SUIT.

Built environment

The built environment refers to human-made (versus natural) resources and infrastructure designed to support human activity, such as buildings, roads, parks, and other amenities.

Landscape approach

(from the International Union for Conservation of Nature – IUCN, and the World Wildlife Fund – WWF)

The landscape approach is a framework for making landscape-level conservation decisions. The landscape approach helps to reach decisions about the advisability of particular interventions (such as a new road or plantation), and to facilitate the planning, negotiation and implementation of activities across a whole landscape.

Historic urban landscape

(see definition in paragraph 9 of the Recommendation)

Setting

(from the ICOMOS Xi'an Declaration)

The setting of a heritage structure, site or area is defined as the immediate and extended environment that is part of, or contributes to, its significance and distinctive character.

Cultural significance

(from the ICOMOS Australia Burra Charter)

Cultural significance means aesthetic, historic, scientific, social or spiritual value for past, present or future generations. Cultural significance is embodied in the place itself, its fabric, setting, use, associations, meanings, records, related places and related objects. Places may have a range of values for different individuals or groups.

סביבה בנויה

סביבה בנויה מתייחסת למשאבים ולתשתיות שהם מעשה ידי אדם (לעומת משאבי טבע), המעוצבים כדי לתמוך בפעילות אנושית, כמו בניינים, דרכים, פארקים ומתקני שירות נוספים.

גישה נופית

(מתוך האיגוד הבין-לאומי לשימור הטבע ומשאבי הטבע IUCN והקרן העולמית לשימור חיות הבר WWF)

הגישה הנופית מכוונת לקבלה של החלטות שימור ברובד הנופי. גישה זו מסייעת לגבש החלטות בדבר המלצות על התערבויות מסוימות בנוף (כמו סלילת כביש חדש או נטיעות) ולסייע בתכנון, במשא ומתן וביישום פעילויות בנוף בשלמותו.

נוף אורבני-היסטורי

(ר' תרגום בסעיף 9 בהמלצה)^[ה]

סביבה

(מתוך הצהרת שיאן, איקומוס)

הסביבה של מבנה, אתר או אזור מורשת, היא המרחב (environment) הקרוב והרחוק (המרחב המידי והמשכו) שהוא חלק ממנו, תורם לו, למשמעותו ולצביון המיוחד אותו.

משמעות תרבותית

(מתוך אמנת בורה, אוסטרליה)

משמעות תרבותית היא ערך אסתטי, היסטורי, מדעי, חברתי או רוחני לדורות העבר, לדור ההווה ולדורות הבאים. משמעות תרבותית מגולמת במקום עצמו, במרקם שלו, בסביבה (setting), בשימוש, באסוציאציות, במשמעויות, ברשומות, במקומות ובחפצים קשורים. ייתכן שמקום מסוים יגלם בתוכו מגוון של ערכים עבור אנשים שונים או קבוצות שונות.

הוועד הישראלי לאונסקו ערך תרגום ראשוני של ההמלצה לאחר פרסומה (נובמבר 2011). עדכון התרגום והתאמתו לנוסח הסופי של ההמלצה הכולל מילון מונחים נערך מטעם הוועד הישראלי לאונסקו בראשותה של ד"ר דלית אטרקצי, ביוזמת מינהל שימור ברשות העתיקות ובעריכה של אדר' עדי סלע וינר ומתכננת יעל פורמן-נעמן, ובליווי מקצועי של פרופ' אדר' מייק טרנר, ממעצבי הגישה לנופים אורבניים-היסטוריים ומכותבי ההמלצה. בעדכון התרגום השתתפו: ד"ר אדר' ירמי הופמן, ד"ר ארכיאולוג ג'ון זליגמן, אדר' ערן מרדכוביץ, אדר' גיורא סולר, מתכננת רחל סינגר, פרופ' עירית עמית ומתכנן גיא קב ונקי (יוני 2017).

[ה] ר' פרק 1. הגדרה, סעיפים 8-13.